

Az eljárás elhúzódása miatti kifogás egyes kérdései¹

A 2006. évi XIX. törvény megteremtette a bírósági eljárás elhúzódása miatti kifogás jogintézményét és beiktatta az erre vonatkozó szabályokat a büntetőeljárásról szóló törvény, valamint a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) rendelkezései közé. Már a kifogás szabályozására vonatkozó törvénytervezetek is élénk érdeklődést és vitát váltottak ki szakmai körökben, majd a 2006. április 1. napjától hatályba lépett törvény rendelkezéseinek értelmezése és mikénti alkalmazása rövid időn belül több bíróság kollégiumi ülésének napirendjére került. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság Polgári-Gazdasági-Közigazgatási Kollégiuma 2006. április 7. napján fogadott el Ajánlást a témakörben, míg a Veszprém Megyei Bíróság Polgári-Gazdasági-Közigazgatási Kollégiuma 2006. június 12. napján alakította ki szakmai véleményét e tárgyban. A Pécsi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 2006. június 2-i kollégiumi ülésén fogadott el kollégiumi véleményt. Az említett elvi határozatok a BDT 2006. évi 9. számában közzétételre kerültek.

A Fővárosi Ítéltábla 2006. szeptember 4. napján tartott tanácselnöki értekezlete is foglalkozott a témával és Emlékeztetőben rögzítette a tanácskozás nyomán kialakított álláspontot.

Jelen előterjesztés a jogintézmény bevezetése óta eltelt több mint 7 hónap tapasztalatát összegzi, az eddig elbírált kifogások elintézése során felmerült jogértelmezési kérdésekre kísérel meg választ adni. Elsősorban a Fővárosi Ítéltáblához felterjesztett, illetve a Fővárosi Ítéltábla előtt folyamatban lévő ügyekben előterjesztett kifogások képezték a vizsgálódás körét. Az előbbi (az ítéltáblához felterjesztett) ügyek száma 23, míg az utóbbi (az ítéltábla által felterjesztett) ügyek száma 3. E számok viszonylagos nagysága is jól érzékelteti, hogy a Fővárosi Ítéltábla illetékességi területéhez tartozó, az időszerűség tekintetében nehézségekkel küzdő bíróságok előtt nagyobb számban fordult elő a kifogás előterjesztése és ez várható a jövőben is.

1. A kifogás előterjesztésének törvényi előfeltételei, vizsgálata és hiányának jogkövetkezményei

A törvény a kifogás előterjesztését meghatározott feltételek esetén teszi lehetővé. E feltételek között szabályozza egyrészt a személyi kört, a kifogás előterjesztésére jogosultak felsorolásával, másrészt a tárgyi kört, a kifogást megalapozó mulasztások definiálásával. Végül mintegy negatív feltételként meghatározza azt a kizáró okot is, amikor kifogás előterjesztésének nincs helye.

A személyi kört illetően a Pp. 114/A. § (1) bekezdésének egyértelmű rendelkezése szerint a fél, a beavatkozó, valamint az eljárásban résztvevő ügyész nyújthat be kifogást. E meghatározás egyben kizárja azt, hogy az eljárás résztvevői közül más személy – tanú, szakértő, tolmács, stb. – kifogással élhessen. Mivel tehát a kifogás

¹ Az előterjesztést megvitatta a Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma a 2006. december 4.-i ülésén.

előterjesztésére jogosultak körét a törvény egzakt módon taxációval határozza meg, így e tekintetben vita fel sem merülhet.

A tárgyi kört illetően ugyancsak a Pp. 114/A. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a kifogás alapja az ügyben eljáró bíróság meghatározott – a (2) bekezdésben meghatározott – mulasztása lehet. A Pp. 114/A. § (2) bekezdés a), b) és c) pontjai tartalmazzák a bíróság részéről megvalósítható azon mulasztásokat, amelyek a kifogás előterjesztését megalapozhatják.

A kizáró okot a Pp. 114/A. § (3) bekezdése tartalmazza: törvényi tilalmat fogalmaz meg annak kimondásával, hogy nincs helye kifogás előterjesztésének bizonyítási cselekmény elrendelése, valamint olyan határozat ellen, amellyel szemben külön jogorvoslatnak van helye. E két, törvény által nevesített eset negatív feltétele a kifogás előterjeszthetőségének.

A személyi és tárgyi kör fenti szabályozásából az a következtetés adódik, hogy tágabb értelemben ugyan a kifogás előterjesztésének törvényi előfeltételeit a Pp. 114/A. § (1)-(3) bekezdése tartalmazza, szűkebb értelemben azonban csak az (1) bekezdésnek a személyi körre vonatkozó, valamint a (3) bekezdésnek a kifogás előterjesztésének kizártságára vonatkozó rendelkezése tekinthető olyan, a kifogás előterjesztésének törvényi előfeltételeit tartalmazó szabálynak, amely az érdemi elbírálásra való alkalmasság előfeltétele. A Pp. 114/A. § (2) bekezdés a), b), c) pontjaiban foglaltak – a kifogást megalapozó mulasztások lehetséges tényállásai – nem a kifogás törvényi előfeltételei körében, hanem az érdemi elbírálás keretében vizsgálандók.

Ez azt jelenti, hogy a kifogás előterjesztésekor a törvényi előfeltételek fennállása körében a bíróság csak azt köteles és jogosult vizsgálni, hogy a Pp. 114/A. § (1) bekezdésében felsorolt személytől származik-e a kifogás, illetve hogy a (3) bekezdés szerinti kizáró ok nem áll-e fenn. Míg annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy a kifogás alapjául megjelölt bírósági mulasztás a törvény 114/A. § (2) bekezdés a), b), c) pontjai által meghatározott mulasztásnak minősül-e az érdemi elbírálás körébe tartozik.

Abban a kérdésben, hogy a szűkebb értelemben vett törvényi előfeltételek hiányában benyújtott eljárás elhúzódása miatti kifogás érdemi vizsgálat nélküli elutasítására melyik bíróság rendelkezik hatáskörrel kétféle álláspont körvonalazódott.

Az egyik álláspont szerint, mivel a Pp. 114/B. § (6) bekezdése szerint a kifogás elintézésére a végzés elleni fellebbezés felterjesztésére és elbírálására vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni, a Pp. 259. §-ában foglalt utaló szabályra tekintettel – amennyiben a Pp. 257. és 258. §-ok másként nem rendelkeznek – az ítélet elleni fellebbezésre vonatkozó szabályok irányadók. Ezen belül a Pp. 237. §-a értelmében az elsőfokú bíróság hivatalból elutasítja a fellebbezést, ha a törvényi feltételeknek nem felel meg. E szabály megfelelő alkalmazásával az a bíróság, amelynek eljárásában a kifogást előterjesztik, megvizsgálja, hogy a Pp. 114/A. § szerinti törvényi feltételek fennállnak-e: arra jogosult személy terjesztette elő, törvény nem zárja-e ki a kifogás előterjesztését (Pp. 114/A. § (1) és (3) bekezdés). A törvényi feltételek hiánya esetében érdemi vizsgálat nélkül elutasítja a kifogást, ahogyan a végzés (ítélet) elleni fellebbezést a Pp. 237. § alapján hivatalból elutasítja.

A másik álláspont szerint, mivel a kifogás elbírálására kizárólag a Pp. 114/B. § (3) bekezdésében megjelölt bíróság rendelkezik hatáskörrel, ez vonatkozik az érdemi vizsgálat nélküli elutasításra is. E vélemény azt hangsúlyozza, hogy a kifogás olyan speciális jogintézmény, amelyre a bírósági határozat elleni jogorvoslatok elintézésére vonatkozó általános fellebbezési szabályok nem alkalmazhatók. Amennyiben a jogalkotó az ügyben eljáró bíróságot – a „kifogásolt” bíróságot – kívánta volna feljogosítani a kifogás elutasítására vonatkozó hatáskörrel, ezt kifejezett rendelkezéssel kellett volna megtenni. Ennek hiányában a Pp. 114/B. § (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy kizárólag az itt megjelölt bíróság jogosult bármely okból elbírálni a benyújtott kifogást, beleértve az érdemi vizsgálat nélküli elutasítást is. E vélemény szerint a Pp. 114/B. § (6) bekezdésének utaló szabálya csak a kifogás ügyviteli jellegű elintézésének módjára utal.

A Fővárosi Ítéltábla tanácselnöki értekezletének egyhangú véleménye a következő: az a bíróság, amelynek eljárása során a kifogást előterjesztették hatáskörrel rendelkezik a kifogás benyújtásához előírt törvényi feltételek fennállásának vizsgálatára, valamint az e feltételek hiányában benyújtott kifogás érdemi vizsgálat nélküli elutasítására. A törvényi előfeltételek körében az vizsgálható, hogy a Pp. 114/A. § (1) bekezdésében megjelölt személytől származik-e a kifogás illetve, hogy a Pp. 114/A. § (3) bekezdés szerinti kizáró ok nem áll-e fenn.

Ha az ügyben eljáró bíróság az érdemi vizsgálat nélküli elutasítás helyett a törvényi előfeltételek hiányában benyújtott kifogást felterjeszti, úgy a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróság dönt az érdemi vizsgálatra való alkalmasság kérdésében. Mivel a Pp. 114/B. § (4) bekezdésének utolsó mondata a kifogás tárgyában hozott határozat ellen a további jogorvoslatot kizárja, ezért az érdemi vizsgálat nélkül elutasító végzés ellen ilyen esetben fellebbezési lehetőség nincs. E végzés elleni jogorvoslatra tehát nem vonatkozik a Pp. 233/A. §-ában foglalt fellebbezési lehetőség, mert ahhoz képest speciális szabálynak minősül a Pp. 114/B. § (4) bekezdés utolsó mondata. Ezért, ha a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróság érdemi vizsgálat nélkül utasítja el a kifogást, e határozat ellen sincs helye jogorvoslatnak.

2. A kifogás előterjesztésének időbeli határa

A kifogás jogintézményének megteremtésével a törvény általános indoklásából kitűnően az volt a jogalkotó célja, hogy az eljárások folyamatában – és nemcsak azok lezárása után – ráhatást biztosítson az eljárások elhúzódásmentes folytatására. A részletes indoklás is azt hangsúlyozza a jogintézmény céljaként, hogy eszköz legyen az érintettek kezében az eljárás előbbreviteléhez. Mindezekből leszűrhető, hogy a kifogás bevezetésével nem a mulasztás tényének megállapítását, hanem a mulasztással előállt sérelmes helyzet orvoslását kívánta a jogalkotó szabályozni. Ebből következik, hogy a kifogás csak olyan sérelmes helyzet orvoslásának lehet eszköze, amikor még fennáll a mulasztás. Amennyiben tehát akár a kifogás benyújtásakor, akár annak elbírálásakor a mulasztás már megszűnt vagy bármely okból orvoslást nyert, a kifogás

érdemben nem vizsgálható, mivel nincs abban a helyzetben a bíróság, hogy intézkedhessen a mulasztás okozta sérelem megszüntetése iránt.

- *Az 5.Pkf.25.839/2006/1. számú végzés indokolása szerint a kifogás célja az, hogy a bírói mulasztás vagy késedelem esetén a késedelem – az ügyben eljáró vagy a másodfokú bíróság útján – megszűnjön, ezért csak az olyan kifogást lehet érdemben elbírálni, amelynek vizsgálatakor a késedelem még fennáll. Az új jogintézmény ugyanis nem a mulasztás vagy a késedelem megállapítását, hanem annak orvoslását célozza.*
- *Az 5.Pkf.26.172/2006. számú ügyben a mulasztás tényének megállapítását kérte a kifogás benyújtója, hivatkozva arra, hogy az elsőfokú bíróság a végzést késedelmesen hozta meg, majd az ellene előterjesztett fellebbezés felterjesztésére is késedelmesen került sor. A kifogást elutasító végzés indokolása rámutat arra, hogy az új jogintézmény nem a mulasztás vagy késedelem megállapítását, hanem orvoslását célozza, ezért a kifogás érdemi elbírálása csak akkor lehetséges, ha az előterjesztésre okot adó sérelmezett – a másodfokú bíróság beavatkozását igénylő – helyzet még fennáll.*
- *Az 5.Pkf.26.267/2006/1. számú elutasító végzés indokolása azt emeli ki, hogy a kifogás csak akkor lehet alapos, ha a Pp. 114/B. § (4) bekezdésében foglalt jogkövetkezmények alkalmazása szükséges és lehetséges. E jogszabályhely szerinti intézkedést a kifogást elbíráló bíróság az elsőfokú bíróságnak nem írhat elő, mivel a végzését már meghozta ezzel egyben az inaktív szakasz az eljárásban megszűnt.*
- *A 9.Pkf.26.372/2006. számú ügyben hozott kifogást elutasító végzés indokolásából az tűnik ki, hogy az alperes az ellenkérelem előterjesztésére biztosított határidőt ugyan elmulasztotta azáltal, hogy az ellenkérelmet késedelmesen nyújtotta be a bírósághoz és az ellenérdekű fél részére nem küldte meg, az elsőfokú bíróság azonban a mulasztás következményeit megfelelő intézkedéssel elhárította (kézbesítette a felperesnek az ellenkérelmet a tárgyalás előtt), így nincs olyan további intézkedés, amelynek megtételére a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróságot utasíthatná.*
- *A 9.Pkf.26.374/2006. számú ügyben a kifogás előterjesztői azt sérelmezték, hogy az eljáró bíróság a Pp. 104. § (1) bekezdésében írt 45 napnál hosszabb határidőt tűzött a felek számára a bizonyítási indítványaik megtételére. Kérték, hogy a bíróság ezt a határidőt a törvényes mérték szerint állapítsa meg. Az elutasító végzés indokolása rámutatott, hogy a hosszabb határidő az eljárás elhúzódására nem vezetett (megjegyzendő, hogy ennek tartamában bennefoglaltatott a nyári tárgyalásmentes időszak is). A sérelmezett határidő lejártát követően érdemi tárgyalást tartott az ügyben eljáró bíróság; így az eljárás elhúzódása miatti kifogás érdemi célját, azt, hogy az előterjesztésre okot adó sérelmezett helyzetet a másodfokú bíróság orvosolja, nem töltheti be, a kifogást elbíráló bíróság nem tud olyan érdemi intézkedést hozni, amely egy korábban lejárt határidőt lerövidítene.*

Összegezve megállapítható, hogy bár a törvény nem szab időbeli korlátot a kifogás előterjesztésére, a jogintézmény lényegéből következik, hogy csak a kifogás elbírálásakor még fennálló mulasztás képezheti az érdemi vizsgálódás tárgyát.

3. A kifogást megalapozó mulasztások vizsgálata

A Pp. 114/A. § (2) bekezdése szabályozza részletesen, hogy melyek azok a mulasztások, amelyekre hivatkozással a kifogás előterjeszhető. A kifogásban tehát nem elég általánosságban hivatkozni az ügyben eljáró bíróság mulasztására, és nem minden mulasztás alkalmas a kifogás megalapozására. A kifogással orvosolni kívánt sérelem alapjául kizárólag a hivatkozott törvényhely valamelyik pontjában foglaltak szolgálhatnak. Közös vonása az itt szabályozott mulasztásos eseteknek a bíróság passzivitása, míg abban különböznek, hogy a bíróság részéről fennálló mulasztásos helyzet milyen előzményeket követően alakult ki.

a) A Pp. 114/A. § (2) bekezdés a) pontjára alapított kifogás volt a leggyakoribb az eddig elbírált ügyekben. E jogszabályhely szerint kifogás akkor terjeszhető elő, ha a törvény a bíróság részére az eljárás lefolytatására, eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapít meg, azonban az eredménytelenül eltelt. E pont alkalmazásában elsősorban az eljárási törvény, tehát a Pp. által előírt határidők eredménytelen eltelte vizsgálendő.

A Pp. számos rendelkezése törvényi határidőt szab valamely eljárási cselekmény elvégzésére, így egyebek között a tárgyalás kitűzésére is. A Pp. 125. § (1) bekezdése szerint a bíróság legkésőbb a keresetlevélnek a bírósághoz való érkezését követő harminc napon belül intézkedik a tárgyalási határnap kitűzéséről, míg a (3) bekezdés szerint a tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az első tárgyalási nap a keresetlevélnek a bírósághoz érkezését követően legkésőbb négy hónapon belül megtartható legyen. A Pp. 142. § (2) bekezdése szerint a folytatólagos tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az az elhalasztott tárgyalás napját követő legkésőbb négy hónapon belül megtartható legyen.

A felterjesztett kifogások több esetben a négy hónapot meghaladó időtartamot kifogásolták, ezért állást kellett foglalni abban a kérdésben, hogy a négyhónapos határidőre vonatkozó törvényi követelmény érvényesülésének elmaradása eljárás elhúzódsága miatti kifogást megalapoz-e. Ehhez azt kellett vizsgálni, hogy eljárási cselekményt mulaszt-e a bíróság azáltal, ha az első tárgyalást – bár a harminc napos törvényi határidőn belül, de – úgy tűzte ki, illetve a folytatólagos tárgyalást úgy halasztotta el, hogy annak időpontja négy hónapon túli időtartamra esik. A kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróság ilyen esetben hozhat-e utasítást az „elmulasztott” eljárási cselekmény elvégzésére (Pp. 114/A. § (1) bekezdés), illetve a mulasztó bíróságot határidő túzésével az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedés megtételére felhívhatja-e (Pp. 114/B. § (4) bekezdés).

Az e körben kialakult értelmezés szerint a tárgyalás kitűzésével összefüggésben mulasztás, vagyis az eljárási cselekmény elvégzésére megállapított határidő eredménytelen eltelte akkor következik be, ha a bíróság az első tárgyalás kitűzésére előírt törvényi határidőt nem tartja be, 30 napon belül nem intézkedik annak kitűzéséről (Pp. 125. § (1) bekezdés). Az a további követelmény, hogy az első tárgyalás a keresetlevélnek a bírósághoz érkezését követő legkésőbb négy hónapon belül megtartható legyen (Pp. 125. § (3) bekezdés), illetve, hogy a folytatólagos

tárgyalás ugyanezen időtartamon belül megtartható legyen (Pp. 142. § (2) bekezdés), nem az eljárási cselekmény elvégzésére megszabott törvényi határidő.

Ezt az álláspontot erősítik az alábbi érvek:

- az eljárási cselekmény elvégzésére megállapított határidő eredménytelen eltelte (Pp. 114/A. § (2) bekezdés a) pont), mint törvényi feltétel nem valósul meg, ha a tárgyalás határidőn belül kitűzésre kerül,
 - a bíróság a felterjesztésben számot ad arról, hogy a hiányolt eljárási cselekmény elvégzésére milyen okból nem került sor (Pp. 114/B. § (2) bekezdés) – nem értelmezhető ilyen esetben, mert nincs „hiányolt eljárási cselekmény”,
 - a kifogást elbíráló bíróság a mulasztó bíróságot határidő tűzésével az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedés megtételére hívja fel (Pp. 114/B. § (4) bekezdés) – nem alkalmazható, mivel nincs mulasztó bíróság és az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedést tenni nem kell és nem lehet, mivel a tárgyalás kitűzése megtörtént.
- A Fővárosi Ítéltábla 1.Pkf.26.114/2006/2. számú végzésével elutasította azt a kifogást, mely a tárgyalás elhalasztásával egyidejűleg kitűzött új tárgyalás négy hónapon túli időpontját sérelmezte. Megállapította, hogy nem minősülhet kifogást megalapozó mulasztásnak, ha az eljárási cselekményt a bíróság elvégezte – a tárgyalást kitűzte – annak időpontjánál azonban nem érvényesült a Pp. 125. § (3) bekezdésében illetve a 142. § (2) bekezdésében foglalt négy hónapon belüli időközre vonatkozó szabály. Kifejtette, hogy a kifogás törvényi szabályozása mulasztó bíróságot, hiányolt, azaz el nem végzett eljárási cselekményt feltételez, mely sérelmes helyzet orvoslása céljából arra jogosítja fel a kifogást elbíráló bíróságot, hogy határidő tűzésével felhívja a mulasztó bíróságot az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedések megtételére (Pp. 114/B. § (4) bekezdés). A már kitűzött tárgyalás esetén az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedéseket tenni nem kell, a tárgyalás időpontjának előrehozatalára vonatkozó intézkedést pedig nyilvánvalóan nem tehet a kifogást elbíráló bíróság. (Megjegyzendő, hogy a négy hónapot meghaladó időtartamba esett a nyári tárgyalásmentes időszak.)
- A 9.Pkf.26.373/2006. számú ügyben ugyancsak alaptalannak találta a négy hónapos időközt minimális mértékben meghaladó időpontra kitűzött folytatólagos tárgyalás miatti kifogást, és azt állapította meg, hogy a tárgyalási nap kitűzése a másodfokú bíróság részéről érdemben nem bírálható felül, olyan utasítás sem adható, mely az elsőfokú bíróságot arra kötelezné, hogy e tárgyalást korábban tartsa meg. Úgy értékelte, hogy a néhány napos eltérés az eljárás elhúzódását nem jelenti, és nincs összhangban az eljárás elhúzódása miatti kifogás bevezetésének céljával.
- A 9.Pkf.26.375/2006/2. számú végzés indokolása azt hangsúlyozza, hogy a folytatólagos tárgyalás időpontjánál a négy hónapos határidő néhány napos túllépése egyrészt nem jelenti az eljárás érdemi elhúzódását, másrészt a kifogást elbíráló bíróság „nem tud olyan, az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedést megtenni, amely az adott esetben ennél hatékonyabb intézkedést jelentene”.
- A Legfelsőbb Bíróság Kökif.IV.37.442/2006/2. számú kifogást elutasító végzésének indokolása némileg eltérő szemléletet tükröz. A kifogás azt sérelmezte, hogy a másodfokú elbírálásra 2006. május 2. napján érkezett ügyben a tanács elnöke 2006. október 14. napjára tűzte ki a fellebbezés elbírálását. A Legfelsőbb Bíróság megvizsgálta a Fővárosi Ítéltáblának a felterjesztéssel egyidejűleg előterjesztett előadását, statisztikai adatait és kitűzési rendjét. Megállapította, hogy a „felperesek által indított per nem tartozik a soron kívüli ügyek közé; így az érkezés sorrendjében, a felterjesztést követően beállt törvénykezési szünetre is figyelemmel, az elbírálásra kijelölt tanács folyamatosan kitűzött

ügymennyiségére tekintettel, a tanácsülés időpontja négy hónapon belül nem, hanem körülbelül 5 és fél hónapra volt legkorábban kitűzhető”.

Összegezve megállapítható, hogy a jogintézmény megteremtésével elérni kívánt cél – az eljárás folyamatosságának biztosítása, az úgynevezett inaktív időszakok kiszűrése – szempontjából a négy hónapon túli tárgyalási időpont miatti sérelemre nem alkalmas eszköz a kifogás intézményének biztosítása. Egyrészt azért, mert a már kitűzött első, illetve az új időpontra elhalasztott folytatólagos tárgyalás esetében az eljárás folyamatosságának követelménye megvalósul, másrészt, mivel a tárgyalás tartásának, mint eljárási cselekménynek korábbi időpontban történő elvégzésére vonatkozó intézkedést a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróság sem elvi, sem gyakorlati okokból nem tehet.

Idetartozó kérdésként merül fel, hogy amennyiben nem törvény, hanem alacsonyabb szintű jogszabály ír elő határidőt a bíróság számára a határozat meghozatalára, annak eredménytelen eltelte is megalapozhatja-e a kifogás előterjesztését, továbbá vitatott az is, hogy törvény vagy más jogszabály által a bírósági határozathozatalra előírt határidő a fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság határozathozatalára is vonatkozik-e.

- *A Fővárosi Ítéltábla előtt 16.Gpkf.44.059. és 44.060/2006. szám alatt folyamatban volt ügyekben letét elfogadása iránti kérelem felől döntött az elsőfokú bíróság, az e tárgyban hozott határozat elleni fellebbezés került az ítéltábla elé. A kifogás előterjesztője azzal érvelt, hogy mivel a bíróságon kezelt letétekről szóló 27/2003. (VII. 2.) IM rendelet 22. § (1) bekezdésében foglalt szabály szerint a letét elfogadásáról a kérelem beérkezésétől számított 8 munkanapon belül határoz a bíróság, ez az elintézési határidő a Pp. 239. §-a alapján a másodfokú eljárásra is irányadó, tehát a felterjesztett iratok megérkezésétől számított 8 munkanapon belül a másodfokú bíróságnak is határoznia kellett volna.*

Az ügy kapcsán felmerülő első kérdést illetően – a miniszteri rendeletben megállapított elintézési határidő a Pp. 114/A. § (2) bekezdés a) pontjának alkalmazása szempontjából „törvényi” határidőnek minősül-e – helyes álláspontnak az tűnik, hogy csak törvény által előírt határidő eredménytelen eltelte alapozhatja meg az eljárás elhúzódása miatti kifogást. Ez következik a Pp. kifogásra vonatkozó szabályozásának megfogalmazásából, nyelvtani értelmezéséből. A második kérdésre, nevezetesen, hogy a határozathozatalra előírt jogszabályi határidő a másodfokú bíróságra is irányadó-e, nemleges a válasz, tehát amennyiben törvény határidőt ír elő valamely döntés meghozatalára, az az elsőfokú bíróság eljárására vonatkozik. A jogalkotó ugyanis, ha a másodfokú eljárásban valamely eljárási cselekmény elvégzésére vagy határozat meghozatalára határidőt kíván szabni, ezt külön rendelkezéssel teszi (pl. sajtó-helyreigazítási perekben a másodfokú tárgyalás kitűzésére vonatkozó szabály).

- b) A Pp. 114/A. § (2) bekezdés b) pontja alapján a kifogás akkor terjeszthető elő, ha a bíróság az ügyész, az eljárásban résztvevő személy, a megkeresett szerv vagy személy részére az eljárási cselekmény elvégzésére határidőt tűzött ki, amely eredménytelenül eltelt és a bíróság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a törvény által lehetővé tett intézkedéseket. A jogalkotó itt a bíróság olyan passzivitását jelöli meg a kifogás előterjesztésének alapjául, amikor eltűri mások (eljárásban résztvevő személyek, megkeresett szervek) mulasztását, a késedelem

elhárítása iránt nem intézkedik, illetve nem alkalmazza a mulasztóval szemben a mulasztás lehetséges jogkövetkezményeit.

Az e pontra alapított kifogás elbírálásánál is hangsúlyozandó a jogintézmény célja, rendeltetése. Az eljárás folyamatosságának biztosításához csak akkor indokolt lehetővé tenni a kifogásolási jogot, ha a mások általi mulasztás valóságos jogsérelmet idézett elő és az ügyben eljáró bíróság e helyzet megszüntetése iránti intézkedést mulasztja el. Lényegében kettős mulasztást tételez fel: egyrésztől valamely eljárási cselekmény elvégzésére a bíróság által kitűzött határidőnek mások általi elmulasztását, másrésztől azt, hogy a bíróság elmulasztja az intézkedést a mulasztóval szemben. A bíróság ezen mulasztása csak akkor teszi alapossá a kifogást, ha kihat az eljárás folyamatosságára, emiatt áll az ügy, annak előrehaladása megakad. Nem fér össze ugyanis a kifogás céljával és a rendeltetésszerű joggyakorlással, ha az ügy menetére kihatással nem bíró késedelem vagy bármely jelentéktelen határidő túllépés miatt annak szankcionálása elmaradására hivatkozással terjesztenek elő kifogást.

- *A 9.Pkf.26.371/2006. számú ügyben a kifogás azért bizonyult alaptalannak, mert bár az alperes a bíróság által kitűzött határidőre az ellenkérelmet nem terjesztette elő, ez a mulasztása azonban az eljárás elhúzódását semmilyen módon nem eredményezte, mivel még a következő tárgyalás előtt a felperesekhez megküldésre került az alperesi beadvány. Így a felperesek oldalán nincs olyan érdeksérelem, amelynek elhárításáról a kifogást elbíráló bíróságnak intézkednie kellett volna.*
- *A 9.Pkf.26.292. számú ügyben a kifogás előterjesztői azt sérelmezték, hogy az alperes az ügyben tartott tárgyalásokat megelőzően késedelmesen, nem a Pp. 141. § (4) bekezdése szerinti kellő időben juttatta el az ellenkérelmét, és a bíróság e magatartás elleni megfelelő intézkedéseket elmulasztotta. A kifogást elutasító végzés indokolása rámutat arra, hogy az idézett jogszabályhely az írásbeli előkészítés esetére vonatkozik, és az adott ügyben – a hatályba lépésre tekintettel vizsgálandó 2006. április 1. napja utáni percselekmények tekintetében – az alperest ilyen kötelezettség, illetve annak elmulasztása nem terhelte. Mivel a bíróság az alperesek részére nem tűzött olyan határidőt, melyet 2006. április 1. napját követően elmulasztottak volna, így a mulasztóval szembeni intézkedés sem merült fel.*
- *A Legfelsőbb Bíróság Pk.VI.25.027/2006/2. számú végzésével elbírált ügyben a kifogás tárgya az volt, hogy a Fővárosi Ítéltábla 2006. július 13-i tárgyalásán 15 napos határidővel kitűzött eljárási cselekményt az alperes nem teljesítette (nem terjesztette elő az előkészítő iratot) és a határidő eredménytelen elteltét követően a bíróság nem intézkedett a mulasztás elhárítása érdekében. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az alperes mulasztása a törvénykezési szünet idejére esett, ezért a másodfokú bíróság a 2006. augusztus 28. napján tett intézkedés határidőben eleget tett a törvényben foglaltaknak, mely intézkedéséről a kifogás előterjesztőit is tájékoztatta. A végzés indokolása kiemeli, hogy e jogszabályhelyre alapított kifogás egyik feltétele az eljárási cselekmény elvégzésére kitűzött határidő eredménytelen eltelte, a másik feltétel, hogy a bíróság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a törvény által lehetővé tett intézkedéseket. Ez utóbbi körben hangsúlyozza, hogy a törvény a bíróság mérlegelésére bízta, a sérelmezett helyzet megszüntetése érdekében milyen intézkedést talál szükségesnek. Így mérlegelési körbe tartozik annak elbírálása, hogy mikor áll fenn a pénzbírság alkalmazásához a Pp. 8. § (4) bekezdésében foglalt azon feltétel, mely szerint a mulasztás a per befejezését késlelteti. A határozat azt is leszögezi, hogy az ügyben eljáró bíróságnak az eljárás elhúzódása miatti kifogásról alakszerű határozatot hoznia nem kell. Abban az esetben, ha alaposnak tartja, a szükséges intézkedéseket megteszi és erről a kifogás előterjesztőjét értesíti, ellenkező esetben a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósághoz felterjeszti és a*

felterjesztéssel egyidejűleg ad számot arról, hogy a hiányolt cselekmény elvégzésére milyen okból nem került sor.

- c) A Pp. 114/A. § (2) bekezdés c) pontja szerint a kifogás akkor terjeszthető elő, ha a bíróság elmulasztotta a perek ésszerű időn belül történő befejezésére irányuló kötelezettségét azáltal, hogy az ügyben a bíróság utolsó érdemi intézkedése óta eltelt az az ésszerű időtartam, amely elegendő volt arra, hogy a bíróság az eljárási cselekményt elvégezze, vagy annak elvégzéséről rendelkezzen, azonban a bíróság ezt nem tette meg. Amíg a Pp. 114/A. § (2) bekezdés a) és b) pontja konkrét – napokban, hónapban mérhető – határidő elmulasztása miatti sérelmet szabályoz, addig a c) pontban megvalósuló mulasztás vagy késedelem nem ilyen egzakt módon mérhető: a számokban kifejezhető határidő helyett itt az ésszerűség követelménye kerül a középpontba. E megfogalmazás alá tartozónak tekinthető minden olyan sérelem, amely az a) és b) pont alatt konkrétan nevesített esetek körébe nem vonható. Az idetartozó mulasztás eltérő jellegű, lényegében egy gyűjtőfogalomról van szó, minden olyan helyzetet magában foglal, amikor az ésszerűség követelménye indokolta volna a bíróság intézkedését, de az elmaradt.

Azt, hogy mi minősül ésszerű időtartamon belüli intézkedésnek az ügy körülményei alapján lehet csak meghatározni. A konkrét ügy ismeretében és azon belül is az adott eljárási szakasz időigénye alapján dönthető el, hogy mulasztott-e az ésszerűség követelményével szemben a bíróság. Fontos annak hangsúlyozása, hogy a bíróság utolsó érdemi intézkedéséhez viszonyítottan vizsgálendő, hogy eltelt-e az az ésszerű időtartam, ami a további eljárási cselekményhez vagy újabb intézkedéshez elegendő. Az erre a pontra alapított kifogást tehát egy korábbi bírói intézkedést követő inaktív szakasz alapozhat csak meg, amely a bíróságnak egy adott időszakra vonatkozó olyan passzivitása, ami ésszerű magyarázattal már nem védhető.

Az eddig elbírált ügyekből szerzett tapasztalat szerint a törvénynek ezen pontjára alapított kifogások általánosságban sérelmezték az ügy elhúzódsát, azt, hogy hosszabb ideje – évek óta – tart az eljárás. Lényegében a Pp. 2. §-ában alapvető szinten megfogalmazott követelmény érvényesülésének a hiányát sérelmezték a kifogás előterjesztésével. Ez azért nem elegendő, mert a kifogás jogintézményének Pp.-beli szabályozása egy meghatározott, az adott ügyön belül nevesíthető mulasztás, késlekedés (inaktív időszak) miatti sérelem orvoslását teszi lehetővé. Olyan esetben, ha az ügyben eljáró bíróság nem mulasztja el sem a törvényi határidőn belüli, sem az ésszerű időtartamon belüli eljárási cselekmények megtételét, és erre tekintettel az eljárás folyamatossága nem kérdőjelezhető meg, de ennek ellenére mégis késik az ügy érdemi elbírálása, a kifogásra vonatkozó szabályozás nem teszi lehetővé, hogy a felsőbb szintű bíróság az ügy érdemi befejezésére vonatkozó intézkedést tegyen.

- *A 9.Pkf.25.896/2006. számú ügyben a Pp. 114/A. § (2) bekezdés c) pontjára alapított kifogásban azt sérelmezte az előterjesztő, hogy a bíróság jogerős felfüggesztő végzésének meghozatala óta eltelt az az ésszerű határidő, amely indokolja az ügy továbbviteléhez*

szükséges intézkedés megtételét. Ennek elmaradása sérti a felperesnek a per ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát. Az elutasító végzés indokolása rámutat arra, hogy az ügyben eljáró bíróságot mulasztás nem terheli, mert a felfüggesztő végzés hozatalát követően nincsen olyan eljárási cselekmény, amelyet a bíróságnak a per ésszerű időn belül történő befejezése érdekében kötelessége lenne megtenni.

- A 15.Gpkf.44.474/2006. számú ügyben ugyanezen jogszabályhelyre alapított kifogás azt sérelmezte, hogy a felszámoló intézkedése ellen benyújtott kifogás elbírálásához szükséges ésszerű idő többször is eltelt. Az elutasító végzés indokolása szerint az eljárásnak nem célja annak vizsgálata, és erre vonatkozó határozat hozatala, hogy a bíróság a korábbi intézkedései kapcsán esetlegesen mulasztott-e vagy sem. Az elsőfokú bíróság időközben – az iratok felterjesztése előtt – határozatot hozott, nincs ezért olyan intézkedés, amelynek megtételére vagy foganatosítására az ítéltábla felhívhatná az eljáró bíróságot.

4. A kifogást elbíráló bíróság által hozható intézkedések

A Pp. 114/B. § (4) bekezdése szerint, ha a kifogást elbíráló bíróság a kifogásban foglaltaknak helyt ad, a mulasztó bíróságot határidő tűzésével a 114/A. § (2) bekezdésének a) és c) pontjában foglalt esetekben az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedés megtételére, a 114/A. § (2) bekezdésének b) pontjában foglalt esetben pedig az adott ügyben leghatékonyabb intézkedés foganatosítására hívja fel. A törvény az ügyben eljáró bíróság mulasztása szerint különbözteti meg a kifogást elbíráló bíróság által hozható intézkedéseket.

Ha a bíróság mulasztása meghatározott időtartam – a Pp. 114/A. § (2) bekezdés a) pont esetében törvényi határidő, c) pont esetében az ügynevezett ésszerű időtartam – alatt elvégzendő eljárási cselekmény elmulasztásában áll, úgy a másodfokú bíróság határidő tűzésével az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedés megtételére hívja fel a mulasztó bíróságot.

Ha pedig a bíróság mulasztása más mulasztókkal (eljárásban résztvevők, megkeresett szervek) szembeni intézkedés elmaradásával valósul meg, úgy az adott ügyben leghatékonyabb intézkedés megtételére hívja fel a bíróságot.

A felhívás nem tartalmazhat meghatározott eljárási cselekmény lefolytatására való utasítást, kivéve az a) pontban foglalt esetet.

A gyakorlatra vár annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy e jogszabályhely alkalmazása során milyen intézkedések megtételére utasítható a mulasztó bíróság és mi minősül olyan eljárási cselekménynek, amelynek elvégzésére nem adható utasítás. Sem a törvény szövege, sem annak indokolása nem nyújt ehhez támpontot. A miniszteri indokolás a tilalom magyarázatául azt hozza fel, hogy a konkrét eljárási cselekmények lefolytatására való utasítás a bírói függetlenség megsértését jelentené.

Ennek szem előtt tartásával általánosságban leszögezhető, hogy nem adható utasítás

- olyan intézkedés megtételére, ami bírói mérlegelés körébe tartozik (pénzbírság kiszabására vagy konkrétan meghatározott kényszerítő intézkedés alkalmazására)
- bizonyítási cselekmény tartalmára, annak sorrendjére vagy a Pp. 141. § (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezmény alkalmazására

- az ügy érdemi befejezésére vonatkozó határozat hozatalára
- a tárgyalási időpont konkrét meghatározására.

A Pp. 114/B. § (4) bekezdés első mondatának megfogalmazásából következően a kifogásnak való helyt adás egyben a mulasztó bírósághoz intézett valamely felhívás megtételét jelenti, tehát a szabályozás lényege, hogy csak akkor foghat helyt a kifogás, ha fennáll az elbíráló bíróság intézkedésének szükségessége és lehetősége. Ez is alátámasztja annak az álláspontnak a helyességét, miszerint a törvény nem teszi lehetővé önmagában a mulasztás tényének megállapítását: a kifogás nem irányulhat ennek pusztá megállapítására, nincs helye olyan határozat hozatalának, amely kizárólag az ügyben eljáró bíróság mulasztásának megállapítását tartalmazza.

Az ismertetett jogesetektől kitűnően több ügyben is előfordult, hogy a kifogás és a hiányolt bírói intézkedés „keresztelte” egymást, vagy az, hogy a kifogás előterjesztését követően – esetleg annak hatására – elvégzett eljárási cselekmény ellenére is fenntartotta a fél a kifogást, kérve a mulasztás utólagos megállapítását.

Az előterjesztés 2. pontjában kifejtettekkel összhangban a múltbeli, de már megszűnt vagy orvoslást nyert mulasztás tényének megállapítására nem kerülhet sor, mivel a kifogásnak való helyt adás feltételezi a mulasztásos helyzet felszámolása iránti intézkedést, ilyen esetben pedig nincs intézkedési szükségesség.

A kifogást elbíráló bíróság intézkedési jogköre látszólag ugyan széleskörű, ténylegesen azonban alig fordul elő olyan helyzet, amikor fennáll a lehetősége annak, hogy a felsőbb szintű bíróság intézkedhessen a sérelem megszüntetése érdekében. Ennek oka az is, hogy a rövid határidők ellenére is sok esetben hónapok eltelte után érkezik a kifogás az elbíráló bírósághoz, ami részben magyarázható a kézbesítési nehézségekkel, a postai szolgáltatás fogyatékoságaival, másrészt bírósági ügyviteli hiányosságokkal. E körben megjegyzendő, hogy a kifogás észrevételre történő kiadásának előírása (Pp. 114/B. § (2) bekezdés) teljességgel indokolatlan, mivel az ellenérdekű fél jogait a közlés elmaradása nem csorbítja, hátrányt emiatt nem szenved, észrevétele az elbíráláshoz nem szükséges, ugyanakkor e törvényi kötelezettség teljesítése aránytalanul lassítja az eljárás menetét.

Az eddigi ügyekben szerzett tapasztalat azt mutatja, hogy a késedelem (mulasztás) elhárítása érdekében elsődlegesen az ügyben eljáró bíróság hozhat hatékony intézkedést, míg a kifogást elbíráló másodfokú bíróság mozgástere lényegesen szűkebb az ismertetett szabályozás következtében, illetve amiatt, hogy objektív okok az esetek többségében kizárják az intézkedés lehetőségét.

5. Hatálybalépés, eljárásjogi és ügyviteli kérdések

A kifogást beiktató 2006. évi XIX. törvény 3. §-a szerint annak rendelkezései 2006. április 1. napjától léptek hatályba, kimondva, hogy a rendelkezéseket a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell. A folyamatban lévő ügyekben való alkalmazhatóság helyes értelmezés szerint nem jelent visszamenőleges hatályt, tehát a 2006. április 1. napján folyamatban lévő eljárásokban a hatálybalépés időpontját követő eljárási cselekmények vonatkozásában van lehetőség a kifogás jogintézmények alkalmazására. Ez azt jelenti, hogy a hatálybalépés időpontját követő késedelemre vagy mulasztásra

hivatkozással terjeszthető elő a kifogás, vagy a hatálybalépés előtti időpontban kezdődött mulasztásnak a 2006. április 1. napja után is fennálló szakaszára akkor, ha az az eljárás elhúzódsát jelentő következményekkel bír.

- *A Fővárosi Ítéltábla által elbírált több ügyben vizsgálat tárgya volt az időbeli hatály kérdése. Az egyik határozat indokolása rámutat arra, hogy a hatálybalépést megelőzően elvégzett eljárási cselekmény tekintetében a kifogás nem alkalmazható, egy másik határozat azt emeli ki, hogy a kifogás alaposságához a sérelmezett mulasztásnak a folyamatban lévő per 2006. április 1. napja utáni szakaszára kiható és még fennálló negatív – az eljárás elhúzódsát eredményező – hatással kellene bírnia.*

A Pp. 114/B. § (1) bekezdése 8 napos határidőt szab az ügyben eljáró bíróság számára a kifogás megvizsgálására, és ha azt alaposnak tartja a 30 napon belüli intézkedés megtételére. Mindkét határidő a kifogásnak a bírósághoz való érkezésétől kezdődik. Ugyanezen jogszabályhely (3) bekezdése szerint a felsőbb bírósághoz felterjesztett kifogást a felterjesztéstől számított 15 napon belül kell elbírálni. E határidő számításánál – annak ellenére, hogy a törvény megfogalmazásában a „felterjesztéstől” kifejezés szerepel – helyes álláspont szerint csak úgy értelmezhető és alkalmazható a szabály, hogy a kifogást elbíráló bírósághoz való érkezés napját követően veszi kezdetét a 15 napos elintézési határidő.

Az ügyviteli szabályok értelmében az ügyben eljáró bírósághoz benyújtott kifogás nem kezdőirat, tehát abban az ügyben, amelyre vonatkozik utóiratként kell lajstromozni. A BÜSZ-t módosító 26/2006. (V. 18.) IM rendelet értelmében azon a másodfokú bíróságon, amely a Pp. 114/B. § (3) bekezdése alapján a kifogás elbírlására jogosult, a felterjesztett kifogás minden ügyszak tekintetében önálló ügycsoportnak minősül, elnevezése: „felterjesztett kifogás az eljárás elhúzódsá miatt”. Az ügycsoport betűjele: Pkif., Mkif., Kökif., Ckif., Gkif, Kkif. (6/2006. OIT szabályzat 5. §, 10 §, 12-13. §).

Bár a Pp. 114/B. § (2) bekezdésének második mondata szerint a kifogás felterjesztésekor az iratokat – tehát az ügy összes iratát – fel kell terjeszteni a kifogás elbírlására hatáskörrel rendelkező bírósághoz, a bíróságok egységes iratkezeléséről szóló 2002. évi 4. számú OIT szabályzatnak a 6/2006. számú szabályzattal módosított 49. § (5) bekezdése részfelterjesztésként szabályozza az eljárás elhúzódsá miatt felterjesztett kifogást, és azt tartalmazza, hogy csak az érintett iratrészeket kell felterjeszteni. Ez helyes értelmezés szerint a döntéshez szükséges iratok felterjesztését jelenti.

Az iratkezelési szabályzat 49. § (4) bekezdése rendelkezik arról, hogy a felterjesztéskor az ügyben eljáró bíróság miként tesz eleget a Pp. 114/B. § (4) bekezdés harmadik mondatában foglaltaknak. Eszerint a bírósági eljárás elhúzódsá miatt felterjesztett kifogás esetén az ügyben eljáró bírónak a felterjesztő lap megjegyzésre szolgáló rovatában, vagy az ahhoz csatolt külön jelentésben számot kell adnia arról, hogy a hiányolt eljárási cselekmény elvégzésére, vagy határozat meghozatalára milyen okból nem került sor. A külön íven csatolt jelentés tehát a felterjesztő lap melléklete.